

DESPRE STAREA DE SPIRIT ÎN SATELE VASLUIENE ÎN DECENIUL PREMERGĂTOR UNIRII

DUMITRU VITCU

Anii ce s-au scurs după consumarea evenimentelor de la 1848 și pînă la înfăptuirea unuia dintre obiectivele esențiale ale revoluției burghezo-democratice, Unirea, au fost ani de intense prefaceri de natură revoluționară a societății românești în ansamblu, care au dat conținut și individualitate acestei perioade istorice de pregătire a premiselor realizării statului național român modern. Deceniul al VI-lea al veacului trecut s-a caracterizat la noi prin întreținerea și intensificarea unei stări revoluționare neîntrerupte asigurată, mai întâi, de disputa surdă între boierimea conservatoare (convinsă de necesitatea unor transformări, dar pe care le voia dirijate de către sine) și burghezii, insuficient consolidată ca clasă, dar avantajată de poziția portdrapel al luptelor pentru înfăptuirea idealurilor pașoptiste.

Decisivă pentru persistența și agravarea acestei stări revoluționare, de agonie a sistemului feudal, au fost confruntările sociale deschise din lumea satelor, între masele țărănești, lipsite de cele mai elementare drepturi, și marea boierime, deținătoare a puterii economice în stat și cu suficiente resurse ale puterii politice, care-și făcuse din Regulamentul Organic un instrument al dominației de clasă.

Perioada 1848—1859 este, așadar, perioada în care forța de stimulare a revoluției este extrem de vie în rîndul maselor, cînd dorința arzătoare de înlăturare a oricărei asuprii se concretizează într-o accentuare a spiritului de luptă pe tărîm social și, pe acest fond, în precipitarea evenimentelor ce aveau să conducă la realizarea Unirii, a statului național român, cu alte cuvinte, într-o conelare organică a luptelor sociale și naționale ca mijloc de emancipare a poporului român, de înscriere a țării pe făgaș modern¹.

Departe de a confirma preținsele adevăruri puse în circulație de către unii istorici de mai tîrziu, potrivit cărora în perioada regulamentară țărănimii ar fi manifestat o totală lipsă de combativitate, capitulînd în fața loviturilor „crude și neconținute ale soartei”², fiindu-i străine „orice duh de împotrîvire, orice mîndrie sau orice gînd de

răscoală⁴³, frământările ce au avut loc în lumea satului moldovenesc dovedesc cu prisosință vitalitatea și capacitatea revoluționară a maselor țărănești în preajma și în timpul marilor înfăptuiri naționale. Țăranii au participat activ și intens la frământările epocii, și-au însușit integral obiectivele de luptă impuse de momentul istoric, avînd credința fermă că venise timpul ca și revendicările lor să capete o soluționare favorabilă. Însuși Gh. Panu, referindu-se la perioada imediat următoare intrării în vigoare a Regulamentului Organic, aprecia că „țăranii încep a avea conștiință de situația lor și arată în mod destul de zgomotos că [...] a sosit timpul ca o reformă radicală să se facă, dacă nu în situația lor față de proprietari, cel puțin în raporturile dintre ei și aceia”⁴⁴.

Spațiul nu ne îngăduie să stăruim asupra condițiilor economice generale și particulare pe temeiul cărora erau, sau aveau să fie, clădite relațiile agnare și regimul agrar în Moldova și care au generat, pe ansamblu, raporturile sociale la sate⁵. Ne permitem doar să subliniem că limitarea continuă a dreptului de folosință al țăranilor, asociată goanei după supramuncă, a constituit expresia evidentă a eforturilor generale întreprinse în epocă în direcția eliberării proprietății boierești de servituțile feudale, a racordării acesteia la necesitățile pieții, a transformării ei în întreprindere producătoare, în proprietate absolută de tip burghez. Acestor strădanii susținute de reprezentanții vechiului regim, cu vigoarea pe care numai lupta pentru supraviețuire o poate conferi, li s-au creat un cadru juridic propice: atât Regulamentul Organic, cit și așezămîntul agrar din 1851, consacînd definitiv totalitatea avantajelor create marii proprietăți: de dispozițiile și așezămîntele anterioare, au legitimat — pentru perioada care avea să se scurgă pînă la înfăptuirea reformei agrare — ofensiva moșierimii asupra drepturilor de folosință și asupra mijloacelor de producție țărănești, în numele și spiritul „noilor” reglementări ale raporturilor sociale în lumea satelor moldovenești.

Insuficiența suprafețelor de pămînt acordate spre folosință țăranilor prin Regulament, pe de o parte, cum și lipsa inventarului agricol, a miinii de lucru libere, a capitalului necesar, pe de alta, i-au determinat, atât pe țărani cit și pe proprietari, să recurgă la învoielă, care au constituit „baza generală de reglementare a relațiilor agrare în întreaga perioadă a Regulamentului Organic”⁴⁶. Siliți a cere „prisoase”, clăcașii au fost puși în situația de accepta un ansamblu de sarcini care punea, în fapt, întreaga lor activitate la dispoziția „legală” a moșierilor și arendașilor. Procesul de deposedare a țăranimii de pămîntul așazis legiuit a fost accelerat, într-o măsură apreciabilă, prin generalizarea arendașiei către mijlocul veacului trecut, fenomen ce a întîrziat evident raporturile agrare, implicit sistemului proprietății.

Spre întregirea tabloului general, nu trebuie pierdut din vedere faptul că legiunea din 1832 înzestrase statul cu suficiente mijloace de constrîngere pentru a asigura marii boierimi cîștig de cauză în acțiunea de spoliere a țăranimii. Uzînd, în general, de aceleași forme de constrîngere extraeconomică și profitînd de starea mizeră în care se afla

țărâniea, datorită, atât condițiilor obiective curente, cât și circumstanțelor agravante, ca : epidemii, secetă, lăcuste, ocupații militare străine etc., proprietarii și arendașii și-au însușit cu ușurință avantajele ce li se confereau și prin noul așezământ agrar din 1851. În același timp, generalizarea practicii de măsurare a moșiilor și de repartizare a loturilor țărânești, cu precădere în terenurile mai puțin fertile, ca și extinderea arendașiei⁷ asociată efectelor pătrunderii capitalului cămătăresc la sate au ascuțit la maximum contradicțiile între cele două clase. La acesta a contribuit, desigur, și obligațiile față de stat și comune, îndeajuns de apăsătoare asupra condițiilor de viață ale țărânimii.

Avîndu-și, dar, songinea în realitățile economico-sociale proprii nu numai societății moldovenești, ci societății românești în ansamblu, contradicțiile antagonice profunde desfășurate sub forme și intensități variate de la un capăt la altul al țării ilustrează pregnant, pe de o parte, eforturile disperate ale unei clase sociale parazitare, boierimea, de a-și conserva drepturile și privilegiile corespunzătoare poziției deținută în ierarhia socială și, pe de alta, rezerva de energie revoluționară pe care satul românesc — în pofida nenumăratelor și grelelor încercări — n-o epuizase, de-a lungul secolelor, ci o oferea potențată momentelor cardinale ale istoriei noastre naționale.

Stăpînită de acel „duh de revoltă“, de nesupunere și de „anarhie“, reclamat mereu de autorități în anii care au urmat înăbușirii mișcării revoluționare de la 1848⁸, masele țărânești din Moldova au desfășurat ample acțiuni, pe multiple planuri, împotriva asupritorilor de orice fel, întreținînd o stare efervescentă specifică, însoțită de alerta continuă a aparatului de represie. Caracterul specific al acestei stări revoluționare rezidă în spontaneitatea, izolarea și nesincronizarea acțiunilor de luptă țărânești într-o mișcare generală, care, în condițiile istorice date, nu era însă exclusă, ci, dimpotrivă, iminentă. Aproape că n-a existat moșie, comună sau cătun din Moldova în care să domnească liniștea, fie și aparentă, în deceniul de referință. Se subînțelege, așadar, că întinsul ținut al Vasluiului⁹, numărînd către mijlocul veacului trecut 173 de sate cuprinse în 5 ocoale (Crasna, Mijloc, Fundurile, Stemnicul și Racova), la care s-au adăugat satele cuprinse pe atunci în ținuturile Fălciu și Tutova dar înglobate astăzi în același județ, n-a făcut excepție de la regula generală, ci oferă sugestive imagini asupra stării de spirit în rîndul maselor țărânești în anii ce au premers actului politic de la 24 ianuarie 1859.

Plîngerile țărânești, dezvoltînd stări de lucru insuportabile, jalbe însoțite de aventismențe la adresa proprietarilor, arendașilor sau chiar a autorităților administrative, strămutarea și fuga de pe o moșie pe alta, refuzul de a mai luora în contul boierescului sau al altor obligații față de stăpînul moșiei, încercările de răfuială directă cu exploataorii, concretizate în ocuparea cu forța a unor pămînturi, incendierea bunurilor proprietății, atacarea și molestarea arendașilor și a celorlalți interpuși ai proprietarilor, deplasarea în masă la isprăvnicie sau chiar în capitală pentru satisfacerea revendicărilor legitime și, în sfîr-

șit, revolta, sînt tot atîtea forme de luptă întîlnite cu o frecvență variabilă în mai toate satele ținutului Vaslui.

Cea mai simplă și frecventă formă de protest a țărănimii consta în plîngerea sau jalba colectivă înaintată autorităților administrative, locale și centrale, sau comisiilor de anchetă numite de către acestea, domniei sau căimăcămiei (după 1856). Acțiunea petiționară a țărănimii, adevărat fenomen de masă în perioadă, dezvăluie în tonalități situate între umilință și avertisment, realități obsesive ca: insuficiența locurilor de hrană, a pășunilor și finețelor; lipsa lemnului de foc; nedreptățile ocazionate de prestarea zilelor de boieresc sau la executarea „meremeturilor”, transporturilor și cărăturilor legiuite; povara suplimentară a transporturilor „cu proviant” și a întreținerii oștilor străine aflate în țară; disperarea cauzată de răspunderea solidară a satelor pentru îndatoririle celor fugiți; exinderea samavolnică a unor proprietăți în dauna pămînturilor răzășești și încălcarea unor drepturi tradiționale ale țărănimii libere.

În decembrie 1849, de pildă, locuitorii din Vulturești reclamau pe arendașul Teodor Alexandru ban, care, după luarea în posesie, în 1848, a moșiei de la minăstirea Văratice, le schimbaseră locurile de hrană, finat și imas, dîndu-le în schimb altele, necorespunzătoare. Cercetările întreprinse la fața locului de către privighetorul la ocol, care — potrivit spuselor reclamanților — „au fost și este purure partizan d-sale posesorului”, și i-a incitat și mai mult pe țărani, făcîndu-i să se gîndească la pribegie¹⁰. În același an, țărani din Berezeni (fostul ținut al Fălciului) înaintaseră autorităților administrative două plîngeri îndreptate împotriva clucerului Ștefanache Gheorghiu, posesorul moșiei, pentru nelegiuimi în acordarea locurilor de hrană și de finat¹¹, dar și împotriva anchetei pîrtinitoare întreprinsă, la porunca isprăvniceiei, de către cinovnicul ei, Ioniță Tașă, cerînd numirea unei alte comisii de cercetare, condusă de fostul arendaș al aceleiași moșii, spătarul Costache Șendrea¹². Jalbe cu un conținut asemănător au dat autorităților, atunci ca și mai tîrziu, dezrobiții din Girbești ai agăi Costache Voinescu¹³, cei din Căuiești împotriva spătarului Alecu Răscănu¹⁴, locuitorii din Cozmești împotriva privighetorului de ocol¹⁵, cei din Hirșova nemulțumiți de condițiile improprii de trai pe moșia paharnicului Ioniță Sion¹⁶, țărani din Muntenii de Jos, ispitiți de a se strămuta pentru „îndestulare” pe moșia tîrgului Vaslui¹⁷, și desigur încă mulți alții.

În unele jalbe sînt înscrise, alături de suferințele materiale, chinurile fizice ale țăranilor, supuși bătăilor și umilințelor de către arendași și vechili îndeosebi. Bunăoară, legarea în „heră și butuci” a țăranilor care-și exprimau în vreun chip nemulțumirea, și ținerea lor „închiși la hambare zile și nopți întregi”, constituia unul dintre mijloacele preferate de constrîngere adoptate, în 1853, de posesorul moșiei Dumești¹⁸. Fostiți robi ai familiei Sion, de la moșia Coșești, reclamau autorităților centrale, imediat după eliberarea lor în 1855, cumplitele maltratări suferite din partea administratorului moșiei, Mihai Sion, care, infuriat de cu ezanța dezrobiților de a fi sesizat Cîrmuirea asupra nelegiuirilor, în toiuul nopții „au tăbărit cu oiașagul de ne-a ucis

ca pe niște fiare sălbatice [...] s-au suit cu picioarele pe noi zdrobindu-ne cu călciiul“, iar spre revărsatul zorilor le-a pretins trei galbeni „pentru ca să răsplătim ostineala ce a întrebuițat cu schingiuirea noastră, sau de nu, ne omoară“¹⁹.

În pofida diferitelor modalități de intimidare la care recurgeau proprietarii sau arendașii în scopul prevenirii reclamațiilor țărănești, acțiunea petiționară n-a putut fi zăgăduită. Susținându-și cu insistență revendicările minimale, țăranii își încheiau adeseori plingerile nu prin obișnuitele asigurări de supunere totală date autorităților, ci prin amenințarea cu fuga, nestăpânirea, sau deplasarea în masă spre capitală, așa cum au procedat, în 1857, locuitorii de pe moșia Munteni²⁰.

Dacă jalba a constituit, în genere, o modalitate curentă de dezvoltare a tuturor cauzelor care au concurat la împilarea țăranimii, implicit un mijloc de protest al ei, o formă imediat superioară de luptă, răspîndită și în cuprinsul județului Vaslui, a fost fuga țăranilor de pe o moșie pe alta. Fără a minimaliza eficiența acestei căi de acțiune, în care confruntarea deschisă cu proprietarul sau cu interpușii săi este încă evitată, fuga — ca formă pasivă de luptă — este revelatorie asupra agravării situației materiale a țăranimii, nu însă și asupra creșterii combativității sale. Cîtă vreme se întîlnesc pe aceeași platformă exploatați și exploatați (locuitorii rămăși pe moșie) interesați deopotrivă în neutralizarea unor astfel de acțiuni — ca, de pildă, pe moșia Todirești, în 1851²¹, sau pe proprietari ori arendași ademenind locuitorii altor sate spre a se așeza pe moșiile lor (vezi cazul arendașului Evdochim a moșiei Rafaila)²², combativitatea de clasă a țăranimii e diminuată și nu periclitează sistemul. În pofida unei eficiențe reduse, subliniem frecvența mare a cazurilor de strămutare sau pribegie, determinate de sărăcia excesivă și de feluritele abuzuri ale proprietarilor, arendașilor vechiilor și vătăfilor. Astfel, în 1848, un mare număr de locuitori de pe moșia Petrești fugiseră și se statorniciseră pe moșia Bogdănești (Bacău), spre disperarea proprietarului I. Handoca²³; în anul următor, 14 locuitori din Blaga se strămutaseră — din pricina stăpînului Mihalache Dospinescu — pe moșia Birnova fără incuviințarea autorităților; pericolul „spargerii“ satului amenința, în 1851, și pe arendașul moșiei Muntenii de Jos²⁵, Ștefan Angheluță, în urma împrăstierii multor locuitori de acolo. Uneori, țăranii din satele de pe malul Prutului preferau să treacă în stînga fluviului spre a scăpa de poverile ce-i apăsau (vezi cazul locuitorilor din satele Pogonești și Stăniliești)²⁶, tinerii facilitați de slaba organizare a pazei la hotar, ca urmare a efectivului redus²⁷, și de dezinteresul manifestat de cîrmuire pentru ameliorarea sistemului de veghe.

Măsurile încercate de către autoritățile centrale și locale în direcția preîntîmpinării pribegirilor sau a readucerii fugariilor pe moșia unde erau înscrîși cu birul (între care măsuri amintim, îndeosebi, îngrădirea dreptului de strămutare prin suprimarea, în 1855, a art. 19 din așezămîntul în vigoare) s-au dovedit infructuoase.

Cea mai larg răspîndită formă de protest, și de acțiune în același timp, a țăranimii vasluiene împotriva condiției social-economice în ca-

re se zbătea la mijlocul veacului trecut, a fost netăgăduit nesupunerea la lucru și, în general, la îndatoririle față de proprietar. Chestiunile în litigiu erau cvasi identice cu cele înscrise în jalbele locuitorilor cu singura deosebire că rolul de acuzat și acuzator se inversează, evidențiindu-se creșterea combativității țărănimii.

Fenomenul de nesupunere nu s-a manifestat și nu trebuie înțeles însă numai sub forma abținerii locuitorilor de la îndeplinirea obligațiilor față de stăpîni, astfel de acte fiind mult prea curente. Abținerea, ca fază primară a nesupunerii a fost urmată adeseori de forme superioare de rezistență activă a țăranilor, precum: opoziția prin violență la efectuarea cu prilejul împărțirii locurilor de hrană, pășune și finat, la încheierea socotelilor cu proprietatea, ori la cercetările dictate de către autorități „la fața locului” — acțiuni curente îndeosebi în anul intrării în vigoare a noului așezămînt agrar, și se înțelege de ce. Mulțimea corvezilor impuse cu deosebire în vremea ocupațiilor străine a generat o formă specifică de acțiune a locuitorilor din ținuturile de jos ale Moldovei, implicit Vasluiul, Fălciul și Tutova, etichetate ca acte de nesupunere nu numai la îndatoririle față de proprietarul moșiei, ci, mai ales, la cele față de stat și față de autoritățile de ocupație: este vorba de dispensarea locuitorilor de animale de tracțiune prin extinderea, pînă la generalizare, a vânzării de vite. Stăpînirea era înștiințată, de pildă, în 1849 și în 1854, că locuitorii din ținut, „stăpîniți de viclesug”, își vînd vitele „sub numi de a scăpa de havalele” sau „cu scop de a fi scutiți de cărăturile ce-i calcă în trebuinți publice și a oștirilor împărătești rusănești”. La care înștiințări, Departamentul de Interne ordonă isprăvniceii Vaslui să asigure o strictă supraveghere și să împiedice astfel de vânzări²⁸.

Nesupunerea țărănimii vasluiene în perioada de referință a luat însă cel mai adesea forma răfuieiilor directe, a atacurilor și molestărilor exponenților clasei exploatatoare, a incendiilor sau distrugerii unor bunuri aparținînd acestora din urmă. Registrul mijloacelor utilizate era foarte larg: de la diferendul personal — dar în numele unui interes obștesc — purtat cu feciorul boieresc și pînă la conflictul colectiv desfășurat între săteni, pe de o parte, și arendași, proprietari sau autorități de ordine, pe de alta. Dintre multele exemple pe care documentele vremii le relevă desprindem doar cîteva. În mai 1848, Departamentul de Interne era informat de clucerul Alecu Sotirescu că razeșii din Suhuleț se împotriveau „sovolnic” la stăpînirea unei părți de moșie, dobîndită de reclamant, și la închiderea unei țărîni²⁹. În aceeași vreme, birnicii din Scoposeni intraseră „samavolnicește” în pădurile din preajmă, bătînd pe vechilii moșiei și luîndu-și lemne de foc trebuitoare³⁰. Potrivit reclamației arendașului moșiei Tilhărești, din noiembrie 1851, locuitorii, „disprețuind cu totul driturile proprietății”, nu s-au sfiit ca, chiar în prezența lui să iasă pe cîmp „cu sape și cu prăjină”, să-și măsoare fiecare „la un loc cîte 60 prăjini” să și le însenme prin tragere de brazdă și apoi să le și are³¹.

La numai cîteva ani, în 1854, un nou intrus pe pămînturile răzășești, paharnicul Costache Ioan, voind să facă arătură locurilor cumpă-

rate în Suhuleț, a fost întâmpinat cu reacția energetică a răzeșilor care „au sărit buntu de mi-au bătut vătaful și plugarii, maltratându-mă și pe mine și pe fiul meu. Mai deunăzi — scria același la Departamentul de Interne, în 1857 — iarăși au sărit de au bătut niște oameni de la plugurile logofătului Mihul și, de nu fuge vechilul călare, l-ar fi stilcit și pe vechil”³².

Neculai Manu, proprietarul unei părți din moșia Brudurești, reclama autorităților în 1849 pe răzeșii de acolo, care, în loc a face sau repara gardurile la țărini, „au început a le arde și a le desființa pe cele existente, cutezind chiar a izgoni pe vătăjelul rînduit de arendaș, supt cuvînt, că nu ar avea treabă cu dînșii și nu voiesc a ști de nimeni”. Feciorul boieresc trimis spre conciliere a fost bătut, iar liniștea n-a putut fi restabilită, în pofida măsurilor coercitive aplicate celor mai cunoscuți la administrația ținutului ca „buntușnici și zurbagii”³³. Atacuri asupra oamenilor proprietarului reclamau autorităților: pitarul Costache Gălușcă, arendașul moșiei Căpotești, biciuit și „bătut cumplit” de răzeșii de acolo³⁴ în 1850, aga Costache Voinescu, în același an, de către unii dezrobiți din Gîrbești³⁵, vechilul moșiei Crețești îngrijorat de „stilcirea” unui fecior boieresc de către răzeșii din Crăsnășeni³⁶, apoi spătarul Cantemir, în 1853, la moșia Dumești³⁷, Ștefan Anghelută, la moșia Băhnari³⁸, arhimandritul Nifon al mănăstirii Fîstici, la moșia Bălteni³⁹, apoi la Moara Grecilor, Știuborâni, Slobozia Pocrecii etc.

În mai toate cazurile de nesupunere, indiferent de forma de manifestare, mijloacele de constrîngere deveneau din ce în ce mai mult neternute, căutîndu-se mereu altele. Pe de o parte, țărani se arătau neclintîți în decizii, chiar și atunci cînd erau amenințați cu forțe jandarmerești, și pe de alta, însăși autoritățile centrale începuseră să se convingă de ineficacitatea pedepselor aplicate celor nesupuși. Nici izgonirea de pe moșii a răzvrătiților, pînă atunci la modă, nu mai dădea rezultatele scontate. Îngrijorarea proprietarilor și arendașilor, pe de o parte, a autorităților administrative locale și centrale, pe de alta, era generată și întreținută de posibilitatea reală în împrejurările de atunci ca o acțiune (de genul celor amintite) să se extindă și să se transforme, printr-o participare majoritară sau generală a locuitorilor unui sat, în răzvrătire sau chiar în răscoală, forme superioare și ultime de manifestare a luptei de clasă la sate. Realitățile istorice oglîndite în documentele epocii oferă probe elocvente și în acest sens.

Un început de răzvrătire constatăm, în iulie 1848, în rîndul locuitorilor satului Brădicești, care, poate și sub influența evenimentelor revoluționare petrecute în țară, se ridicaseră împotriva Regulamentului Organic, declarînd arendașului că „se vor împotrivi la orice silă, chiar și cu arme de va cere trebuința”. Îngrijorat că exemplul lor a fost urmat și de locuitorii satului vecin Bunești, arendașul avertiza isprăvnicia ținutului de posibilitatea întinderii „acestui mare rău, din loc în loc, încît să fie chiar ocîrmuirea în neputință de a-l stăvili”⁴⁰. Rezistența țărănească a sporit în intensitate și amploare în anul intrării în vigoare a noului așezămînt agricol. Răzeșii din Deleni s-au împotrivit

cu violență efectuării unor măsurători ale moșiei lor prin împuternicitul isprăvniciei însoțit de jandarmi, pe care i-au bruscat și amenințat că „să faci moarte di om⁴¹. Fapta lor, potrivit aprecierilor oficiale, depășea prin gradul vinovăției posibilitățile de „înfrinare“ ale isprăvniciei⁴². Un conflict de proporții apropiate era semnalat autorităților de către spătarul Alecu Lupășcu, copărtăș în arenda moșiei Vulturești, în toamna anului 1857. Încredințați că „urmează a să faci așezămint nou⁴³, locuitorii au declarat solemn că „nu mai voiesc a face punct⁴⁴, ceea ce, conchidea reclamantul, „ar putea ave foarte mari și triste consecinți⁴⁵. Reacția țăranilor trebuie privită în strinsă legătură cu problematica în dezbaterea Divanurilor ad-hoc și cu poziția adoptată acolo de către deputații pontăși.

În ianuarie 1858 comisul Costache Grimaldi înștiința Ministerul de Interne că descoperise la locuitorii moșiei Delești (arendată de el) un înscris prin care „fac un giurământ unul asupra altuia că vor ține cu cea mai mare scumpătate la unire, căruia cuvînt de unire, după cită consultație i-am făcut, l-am înțales a fi aplicat mai cu seamă la trei cazuri și anume : il înțeleg ca să fie poate ca un vot al lor la Unirea Prințipatelor, sau uniți la vreun furtișag, sau la răpirea vieții mele⁴⁶. Firește, pentru reclamant, sensul ultim era și cel mai alarmant, dar în urma anchetelor întreprinse la fața locului s-a conchis că mobilul legămintului era altul decît supozițiile enunțate⁴⁷.

De altfel, în anii imediat premergători Unirii, efervescența în lumea satului moldovenesc se suprapune efortului general de înche-gare a statului național unitar român, întărind, prin particularitățile specifice, valența națională a luptelor sociale desfășurate și pînă atunci în consens. Obiectivele mari în numele cărora acționa țăranimea reprezentau fundamentele noului organism național în care ea vedea cheazășia dobîndirii drepturilor pînă atunci refuzate, a năzuințelor încă amînate. Caimacanul N. Conachi—Vogoride era înștiințat asupra gravelor abuzuri săvîrșite de autoritățile administrative în dauna locuitorilor din mahalaua Cotroceni a tirgului Huși. După înființarea eforiei în 1840, și extinderea vetrei tirgului asupra mahalalei Cotroceni, pendinte pînă atunci de satul Corni, aflată în proprietatea Episcopiei Hușilor, locuitorii statorniciți cu casele în acele locuri s-au aflat deodată supuși unui dublu regim, de tirgoveți — întrucît își aveau imobilele în vatra tirgului, obligați deci la contribuțiile în bani și în muncă co-respunzătoare — și de pontăși, întrucît primiseră locuri de hrană pe moșia Episcopiei. În pofida reglementărilor încercate prin hrisoave sau anaforale la 1848, 1851 și 1857, ei continuau să fie dublu îndatorați, nu însă și supuși⁴⁸.

Una dintre cele mai ample acțiuni răzvrătitoare raportată chiar la teritoriul întregii țări, a avut loc în cursul anilor 1858 — 1859 pe moșia tirgului Vaslui. Începută din toamna anului 1857, prin refuzul tirgoveților vasluieni (al căror regim fiscal era identic cu cel al clăcașilor) de a presta boieresoul în profitul proprietarilor moșiei, Elena Șubin, mișcarea s-a întins în timp pînă cînd forțele jandarmerești, conduse de colonelul Fote, au preluat misiunea autorităților civile spre

cercetare și au reînstituit, prin forță, „liniștea și buna rânduială”⁴⁶. O atare modalitate de soluționare a unei chestiuni în esență gravă, — dovadă că în cursul anului 1859 ea avea să ajungă în dezbaterile Consiliului de Miniștri — nu putea fi decât provizorie, de circumstanță. Stăvilirea „răului” reclamat de proprietari, arendași sau de reprezentanți ai administrației locale nu putea fi înfăptuită decât prin revizuirea raporturilor sociale existente atunci, în sensul emancipării celei mai numeroase clase, a diminuării obligațiilor acesteia față de stat și de stăpîn, în fine, a acordării unui minim de drepturi, ventilate în spiritul înnoitor al veacului.

Unirea nu a însemnat și rezolvarea concomitentă, mult așteptată, a celei mai arzătoare probleme, interesînd majoritatea covârșitoare a populației țării, improprietărirea. Dar actul de la 24 ianuarie 1859 a deschis calea spre soluționarea în sens burghez a problemei agrare. Prin reforma agrară înfăptuită de către Al. I. Cuza, la 1864, s-a asigurat pătrunderea pe scară largă a relațiilor capitaliste în agricultură, cu toate consecințele de ordin economic, politic și, mai ales, social derivînd din aceasta.

Și dacă prin reforma agrară a fost evitată „catastrofa unei cumplite răscoale țărănești”, atunci, soluția și-a dovedit ulterior vremelnicia. Numeroasele frământări sociale manifestate în lumea satelor în deceniile de sfîrșit ale veacului trecut, care aveau să aprindă rugul marilor răscoale de la 1907, au demonstrat, fără putință de tăgadă, că problema țărănească rămăsese și după 1864 cea mai arzătoare dintre toate cîte preocupau societatea românească abia trecută în stadiul capitalist al dezvoltării sale.

NOTE

¹ Constantin Corbu, *Țărănimea din România în perioada 1848—1864*, București, 1973, p. 159.

² Radu Rosetti, *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova*, București, 1907, p. 362.

³ Idem, *Pentru ce s-au răsculat țăranii*, București, 1907, p. 36.

⁴ Gheorghe Panu, *Cercetări asupra stărei țăranilor în veacurile trecute*, vol. I₂, București 1910, p. 407.

⁵ Pentru detalii, vezi: Gheorghe Platon, *Domeniul feudal în Moldova, în preajma revoluției de la 1848*, Iași, 1973; Dumitru Vitcu și Adrian Macovei, *Frământări țărănești în Moldova între anii 1848 și 1859*, în AIIA — Iași, 1977.

⁶ Gheorghe Platon, *Cu privire la evoluția rezervei feudale în Moldova de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă la legea rurală din 1864*, în SAI, V, București, 1963, p. 213.

⁷ Ecaterina Negruți-Munteanu, *Dezvoltarea agriculturii în Moldova între anii 1848 și 1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864. Contribuții*, București, 1963, p. 48—58.

⁸ Ștefan Pascu, *Mișcări țărănești în centrul și sud-estul Europei din secolul al XV-lea până în secolul al XX-lea*, în *AIL — Cluj*, VIII, 1965, p. 54.

⁹ Potrivit datelor statistice din 1839, ținutul Vaslui cuprindea 175 moșii, dintre care majoritatea (80) erau boierești, 34 răzășești, 32 minăstirești, iar restul mixte: 20 boierești și răzășești, 8 minăstirești și răzășești, iar una boierească și mănăstirească (cf. BARS R. Mss. rom. 8, f. 1792 și urm.).

¹⁰ Vezi Adrian Macovei și Dumitru Vitcu, *Frământări țărănești în Moldova între anii 1848 și 1859. Documente*, Doc. 93 (în manuscris).

¹¹ Arhivele Statului Iași, Tr. 1339, op. 1521, dos. 841, f. 1—2.

¹² Loc. cit., f. 3—4.

¹³ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 89.

¹⁴ *Ibidem*, doc. 258.

¹⁵ *Ibidem*, doc. 367.

¹⁶ Arhivele Statului Iași, Tr. 1352, op. 1535, dos. 865, f. 83.

¹⁷ Loc. cit., f. 17.

¹⁸ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 235.

¹⁹ Arhivele Statului București, Ministerul de Interne, Moldova, dos. 12/1856, f. 3—6.

²⁰ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 410.

²¹ *Ibidem*, doc. 125.

²² *Ibidem*, doc. 125.

²³ *Ibidem*, doc. 23.

²⁴ *Ibidem*, doc. 56.

²⁵ *Ibidem*, doc. 122.

²⁶ *Ibidem*, doc. 4, 6.

²⁷ *Ibidem*, doc. 118, 393.

²⁸ *Ibidem*, doc. 267, 268, 277.

²⁹ *Ibidem*, doc. 27.

³⁰ *Ibidem*, doc. 3, 11.

³¹ *Ibidem*, doc. 152.

³² Arhivele Statului Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 42527, f. 1.

³³ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 54.

³⁴ Arhivele Statului Iași, Tr. 1339, op. 1521, dos. 270, f. 1.

³⁵ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 101.

³⁶ Arhivele Statului Iași, Tr. 1588, op. 1818, dos. 387, f. 1.

³⁷ Adrian Macovei, Dumitru Vitcu, *op. cit.*, doc. 234.

³⁸ *Ibidem*, doc. 256.

³⁹ *Ibidem*, doc. 334.

⁴⁰ *Ibidem*, doc. 34.

⁴¹ *Ibidem*, doc. 167.

⁴² *Ibidem*, doc. 415.

⁴³ *Ibidem*, doc. 413.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 431.

⁴⁵ Arhivele Statului București, Ministerul de Interne, Moldova, dos. 27/1857, f. 3 și urm.

⁴⁶ Loc. cit., dos. 62/1857, f. 34, 57, 64; dos. 66/1858, f. 10, 11., 24, 32, 36.

DES DONNÉES CONCERNANT L'ÉTAT D'ESPRIT DANS LES
VILLAGES DU DISTRICT DE VASLUI DURANT LES
ANNÉES QUI ONT PRÉCÉDÉ L'UNION DES
PRINCIPAUTÉS

Résumé

A l'aide des documents qui existent dans des divers fonds d'archives de notre pays, l'auteur a reconstitué les rapports sociaux spécifiques aux villages de l'ancien district du Vaslui durant la période historique comprise entre la révolution de 1848 et l'Union des Principautés (1859). Ayant les origines dans les relations économiques et sociales spécifiques pour la société roumaine les contradictions antagoniques, manifestées sous des formes et intensité en variant d'une extrémité à l'autre du pays, nous démontrons les efforts désespérés des boyards pour conserver leurs droits et leurs privilèges traditionnels et en même temps l'énergie révolutionnaire dont ont disposé les villages du district Vaslui. Les plaintes des paysans accompagnées par des avertissements envers les propriétaires, les fermiers ou même envers les autorités administratives, le déplacement d'une propriété foncière à l'autre, le refus de travailler pour les boyards, les tentatives de réprimer les oppresseurs ainsi que la révolte ouverte, sont les diverses formes de lutte qu'on a adoptées dans la majorité des villages du district de Vaslui. La résistance des paysans a augmenté en intensité en 1852 par rapport à l'entrée en vigueur la nouvelle législation agraire.

Durant la période antérieure à l'Union des Principautés, les troubles sociaux des villages du district de Vaslui se sont associés à l'effort général pour l'achèvement de l'état national roumain moderne en donnant une valence nationale aux luttes sociales manifestées jusqu'à ce temps-là. Même si la réalisation de l'Union n'a pas solutionné le problème agraire, l'acte historique du 24 Janvier 1859 s'est constitué en prémisses essentielles de sa solution dans le sens bourgeois.